

Základní problémy studia starších českých dějin I. (NMgr.)

Letní semestr 2025/2026:

středa 15.50–17.25, místnost č. 201

Garant:

Mgr. Jaroslav Svátek, Ph.D.

Kód: AHS 600004

CÍRKEV A NÁBOŽENSTVÍ

18. 2.	Jakub Izdný	Christianizace a počátky církevní organizace
25. 2.	Jakub Izdný	Slovanská církev v Čechách
4. 3.	Blanka Zilynská	Farní síť vrcholného a pozdního středověku
11. 3.	Jaroslav Svátek	Poutnictví jako kulturní praxe
18. 3.	Daniel Soukup	Židovská komunita ve středověku
25. 3.	Jan Zdichynec	Náboženské poměry v českých zemích v době konfesionalizace
1. 4.		JARNÍ ČTECÍ TÝDEN (VÝUKA ZRUŠENA)
8. 4.	Blanka Zilynská	Středověké hereze
15. 4.	Blanka Zilynská	Utrakvistická církev do konce středověku
22. 4.	Lenka Bobková	Náboženský exil z českých zemí
29. 4.	Jiří Mikulec	Pobělohorská rekatolizace
6. 5.	Jan Zdichynec	Monasticismus ve středověku a raném novověku
13. 5.		REKTORSKÝ DEN (VÝUKA ZRUŠENA)
20. 5.	Iveta Cermanová	Židovská komunita v raném novověku

Atestace:

ZS – zápočet (na základě písemného eseje na téma z problematiky přednášené v ZS)

LS – ústní komisionální zkouška (na základě problematiky přednášené v ZS a v LS)

Literatura ke studiu

Základní tituly

BOBKOVÁ, Lenka – ŠMAHEL, František (edd.), *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012

BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel a kol., *Člověk českého raného novověku (16.–17. století)*, Praha 2007

BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010

CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel (edd.), *Husitské století*, Praha 2014

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), *Přemyslovci. Budování státu*, Praha 2009

ŠEDIVÁ KOLDINSKÁ, Marie – CERMAN, Ivo a kol., *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013

ŠMAHEL, František – NODL Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002

Obor církevní dějiny

Angenendt Arnold, Německá medievistika o náboženství, církvi a liturgii, *ČČH* 100/4, 2002, s. 741–773

Hanuš Jiří, *Pozvání ke studiu církevních dějin*, Brno 1999

Hanuš Jiří (ed.), *Ekumenické církevní dějepisectví. Dějiny, analýzy, perspektivy*, Brno 2003 (Historia ecclesiastica 12)

Hledíková Zdeňka, Die böhmische Kirchengeschichte des Mittelalters nach 1945, in: F. Šmahel (ed.), *Tschechische Mittelalterforschung 1990-2002*, Praha 2003, s. 97-124

Jan Libor (ed.), *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*, Brno 2000

Kadlec Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, I, Praha 1991

Christianizace

Berendová Nora (ed.), *Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10.–12. století*, Praha 2013

Čajka František, *Církevněslovanská legenda o svaté Anastázii*, Praha 2011

Dvorník František, *Zrod střední a východní Evropy: mezi Byzancí a Římem*, Praha 2008

Hasil Jan, Archeologie a obraz počátků křesťanství v Čechách, in: Jakub Izdný a kol., *Ludmila: Kněžna a světe*, Praha 2020, s. 109–134.

Izdný Jakub, Nesmiřitelný nebo potřebný nepřítel?: obraz druhého náboženství v době christianizace střední Evropy, *Historický obzor* 25, č. 11/12, 2014, s. 257–262

Kalhous, David, Slovanské písemnictví a liturgie 10. a 11. věku, *ČČH* 108/1, 2010, s. 1-33

Mareš František Václav (ed.), *Cyrlometodějská tradice a slavistika*, Praha 2000

Sommer Petr, *Začátky křesťanství v Čechách. Kapitoly z dějin raně středověké duchovní kultury*, Praha 2001

Sommer Petr (ed.), *Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa*, Praha 2006

Sommer Petr, *Svatý Prokop: Z počátků českého státu a církve*, Praha 2007

Svatý Vojtěch, Čechové a Evropa, edd. Dušan Třeštík – Josef Žemlička, Praha 1998

Poutnictví jako kulturní praxe

Bažant Vojtěch – Svátek Jaroslav, *Středověké cestopisy v českých zemích*, Praha 2024

Halama Ota, *Otázka svatých v české reformaci*, Praha 2002

Hrdina Jan, Civis peregrinus Bohemicus. Fernwallfahrten böhmischen Bürger im Spätmittelalter, in: *Roma – Praga. Praha – Řím: Omaggio a Zdeňka Hledíková*, edd. Kateřina Bobková-Valentová – Eva Doležalová – Eva Chodějovská – Zdeněk Hojda – Martin Svatoš, Praha 2009, s. 173-187

Schreiner Klaus, *Peregrinatio laudabilis und peregrinatio vituperabilis. Zur religiösen Ambivalenz des Wallens und Laufens in der Frömmigkeitstheologie des späten Mittelalters*, in: *Wallfahrt und Alltag in Mittelalter und früher Neuzeit*, ed. Herwig Wolfram, Wien 2002, s. 133–163

Svátek Jaroslav, Zbožné cestování. Katolické a utrakvistické poutnictví, in: *Husitské re-formace. Proměna kulturního kódu v 15. století*, edd. Pavlína Cermanová – Pavel Soukup, Praha 2019, s. 201-225

Wallfahrt und Reformation – Pout' a reformace. Zur Veränderung religiöser Praxis in Deutschland und Böhmen in den Umbrüchen der Frühen Neuzeit, edd. Jan Hrdina – Hartmut Kühne – Thomas Müller, Frankfurt am Main 2007 (zejména studie Blanky Zilyské, Ansichten der böhmischen Utraquisten der 15. Jahrhunderts zur Wallfahrt)

Farní síť vrcholného a pozdního středověku

Hledíková Zdeňka, Ke studiu a možnostem využití patronátních práv v předhusitských Čechách, *Folia historica Bohemica* 7, 1984, s. 43-99

- Hledíková Zdeňka, Venkovské děkanáty ve středověkých Čechách, in: *Poceta Karlu Malému k 65. narozeninám*, Praha 1995, s. 112-123
- Hrdina Jan – Zilynská Blanka (edd.), *Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku* (Colloquia mediaevalia Pragensia 8), Praha 2007
- Jokeš Petr, *Farní organizace na středověké západní Moravě*, Brno 2011
- Schmidt Ondřej, Farní síť plzeňského děkanátu do doby husitské, *Mediaevalia Historica Bohemica* 18/1, 2015, s. 7-99

Monasticismus

- Buben Milan M., *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, I, Praha 2002 a další svazky
- Čornejová Ivana (ed.), *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, Praha 2003
- Hledíková Zdeňka, *Svět české středověké církve*, Praha 2010
- Vlček Pavel – Sommer Petr – Foltýn Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1998

Středověké hereze

- Lambert Malcolm, *Středověká hereze*, Praha 2000
- Molnár Amedeo, *Valdenští. Evropský rozměr jejich vzdoru*, Praha 1991 (2 vydání).
- Šmahel František – Müller-Luckner Elisabeth (Hgg.), *Häresie und vorzeitige Reformation im Spätmittelalter*, München 1998 (Schriften des Historischen Kollegs ; Kolloquien 39)
- Tomeček Marek, Kacíř, *Církevní dějiny* 8/18, 2015, s. 61-82
- Zbiral David, *Největší hereze. Dualismus, učenecká vyprávění o katarství a budování křesťanské Evropy*, Praha 2007

Utrkvistická církev do konce středověku

- Elbel Petr, Správa utrkvistické církve na Moravě mezi husitskou revolucí a reformací, in: L. Bobková – J. Konvičná (edd.), *Korunní země v dějinách čes. státu IV, Náboženský život a církevní poměry v zemích Koruny české ve 14.–17. století*, Praha 2009, s. 126–144
- Holeton David Ralph, Liturgický život české reformace, in: K. Horníčková – M. Šroněk (eds.), *Umění české reformace (1380–1620)*, Praha 2010, s. 219–233
- Macek Josef, *Víra a zbožnost jagellonského věku*, Praha 2001
- Šmahel František, Pražská církevní provincie ve víru husitské revoluce, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 31/1 (1991), 107–115
- Zilynská Blanka, Utrkvistická církevní správa a možnosti jejího studia, in: *Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku*, AUC-PhH 2, 1999, Z PVH XV (Praha 2003), s. 29–53
- Zilynská Blanka: Kališnická církev, in: Pavlína Cermanová – Robert Novotný – Pavel Soukup (eds.), *Husitské století*, Praha 2014, s. 586–605

Reformace

- Just Jiří – Nešpor Zdeněk R. – Matějka Ondřej a kol., *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009
- Kadlec Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin*, I–II, Praha 1991
- Kavka František – Skýbová Anna, *Husitský epilog na koncilu tridentském a původní koncept rekatolizace Čech*, Praha 1968
- Macek Josef, *Víra a zbožnost jagellonského věku*, Praha 2001

Rekatolizace

- Louthan Howard, *Obracení Čech na víru aneb rekatolizace po dobrém a po zlém*, Praha 2011
- Mikulec Jiří, *31. 7. 1627 – Rekatolizace šlechty v Čechách. Či je země, toho je i náboženství*, Praha 2005

Zemek Petr, Protireformace, rekatolizace, katolická reforma či konfesionalizace? Jak nazvat procesy probíhající v západním křesťanstvu raného novověku, *Studia Comeniana et Historica* 36, 2006, č. 75-76, s. 227-234

Exil

- Bečková Marta. *Jan Amos Komenský a Polsko*, Studie ČSAV 5, Praha 1983.
- Bednařík Karel – Havelková Věra. *Česky psané závěti z fondu státního archivu v Drážďanech*, Sborník archivních prací 34, 1984, s. 439–511
- Bobková Lenka, *Exulant*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 297–326
- Bobková Lenka. *Emigrace, exil, reemigrace*, in: *Základní problémy studia raného novověku*, edd. Marie Koldinská - Ivo Cerman, Praha 2013, s. 534–558.
- Heřmánek Pavel, *Jan Amos Komenský a Kristina Poniatowská*, Praha 2015
- Hrubá Michaela (ed.), *Víra nebo vlast? Exil v českých dějinách raného novověku*, Ústí nad Labem 2001
- Kadeřábek Josef. *Nerovný boj o víru? Město Slaný a Martinicové v letech 1602–1665*, Praha: Karolinum 2018.
- Knoz Tomáš. *Pobělohorské konfiskace. Moravský průběh, středoevropské souřadnice, obecné aspekty*, Brno 2006.“
- Kortus Oldřich. *Pobělohorští exulanti za saského vpádu v letech 1631 a 1632*, in: *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru. Sborník z konference k 360. výročí uzavření vestfálského míru*, Ústí na Orlicí 2008 s. 235–248.
- Lisá Martina, *Die Chronik des Václav Nosidlo von Geblice*, Stuttgart 2014
- Náboženský život a církevní poměry v zemích Koruny české ve 14.–17. století*, edd. Lenka Bobková – Jana Konvičná (= Korunní země v dějinách českého státu IV), Praha 2009
- Polišenský Josef, *Komenský, muž labyrintů a naděje*, Praha 1996
- Schunka, Alexander, *Gäste, die blieben. Zuwanderer in Kursachsen und der Oberlausitz im 17. und frühen 18. Jahrhundert*, Hamburg 2006
- Štěříková Edita, *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*, Praha 2004
- Štěříková Edita, *Pozvání do Slezska. Vznik prvních českých emigrantských kolonií v 18. století v pruském Slezsku*, Praha 2001
- Urbánek Vladimír, *Patriotismus pobělohorského exilu*, Historické listy 4, 1995, s. 3–6
- Urbánek Vladimír, *Eschatologie, vědění a politika: příspěvek k dějinám myšlení pobělohorského exilu*, České Budějovice 2008
- Wäntig Wulf, *Der Weg ins Exil – der Weg in den Mythos. Böhmisches Emigranten als „Exulanten“ in der oberlausitzischen Geschichte und Historiographie*, in: *Die Oberlausitz im frühneuzeitlichen Mitteleuropa. Beziehungen – Strukturen – Prozesse*, hrsg. von Joachim Bahlcke, Stuttgart 2006, s. 191–217.
- Wäntig Wulf, *Grenzerfahrungen. Böhmisches Exulanten im 17. Jahrhundert*, Konstanz 2007 (=Konflikte und Kultur – Historische Perspektiven, Bd. 14)
- Wenzel Cornelia. *Exulanten in Görlitz im 17. Jahrhundert*, in: *Die Besiedlung der Neißeregion. Urgeschichte – Mittelalter – Neuzeit*, hrsg. von Günter Oettel - Volker Dudeck, Zittau 1995, s. 108–118.

Židovská komunita ve středověku a raném novověku

- Doležalová Eva (ed.), *Juden in der mittelalterlichen Stadt. Der städtische Raum im Mittelalter – Ort des Zusammenlebens oder des Konflikts?*, Praha 2015 (= Colloquia mediævalia Pragensia 7)

- Doležalová Eva, Židé v českých zemích za panování Lucemburků, in: Lenka Bobková – František Šmahel (eds.), *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 679–687
- Katz Jacob, *Tradition and Crisis. Jewish Society at the End of the Middle Ages*, New York 1993
- Prameny k dějinám Židů v Čechách a na Moravě ve středověku: od počátků do roku 1347*, Praha 2015 (=Archiv český XLI)
- Putík Alexandr, *Dějiny Židů v českých zemích v 10.–18. století*, Praha 2015
- Rubešová Markéta Pnina, Právní postavení Židů ve středověké Evropě, in: Jiřina Šedinová (ed.), *Dialog myšlenkových proudů středověkého judaismu: mezi integrací a izolací*, Praha 2011, s. 22–89
- Seibt Ferdinand (ed.), *Die Juden in den böhmischen Ländern*, München-Wien 1983
- Soukup Daniel, Obraz Židů v českém kazatelství přelomu 17. a 18. století: předběžné poznámky, *Bohemica litteraria* 19/1, 2016, s. 72–106
- Štěpán Václav, Die gesellschaftliche und rechtliche Stellung der Juden in Mähren in der vorhussitischen Zeit, *Judaica Bohemiae* 28/1–2, 1992, s. 3–21
- Teufel Helmut – Kocman Pavel – Putík Alexandr – Cermanová Iveta (edd.), *Individuum und Gemeinde. Juden in Böhmen, Mähren und Schlesien 1520 bis 1848 / Jedinec a obec. Židé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1520–1848* (= *Judaica Bohemiae* 46/2011, Supplementum), Praha – Brno 2011
- Teufel Helmut – Kocman Pavel – Řepa Milan, *"Avigdor, Benesch, Gitl": Juden in Böhmen, Mähren und Schlesien im Mittelalter*, Brno 2016